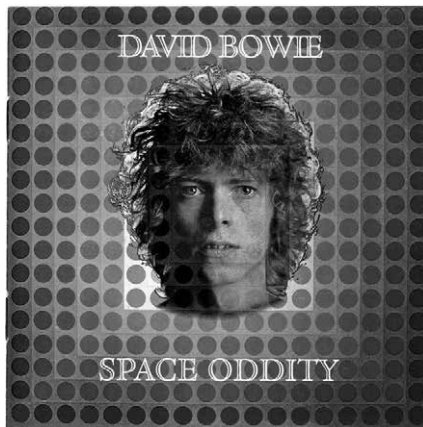

Búcsú a Csillagembertől

David Bowie az űrkorszak hőskorának gyermeke volt, azé a korszaké, amelyben az űrből érkező idegen lények, vagy az emberiség maga (ez a hidegháború korszaka) a Föld elpusztítására törekedtek. A menekülés ebből a helyzetből az űrhajózás volt, a szuperhősök és egyszerű emberek egyaránt részei voltak a bolygónkat elhagyni vágyók, avagy ide érkező rejtélyes megmentők közösségének. Képregények, B-kategóriás filmek tömege született erről a világról, a technikai fejlődésbe vetett hit, a valós eredmények az űrhajózásban mind ekkor váltak uralkodóvá és népszerűvé. A hatvanas évek végétől a könnyűzenében is széles körben megjelent a világűr (bár az első űr-dal a Telstar műhold 1962-es felbocsátását követően rögtön megszületett a The Tornados jóvoltából). Ekkor alakultak ki azok a hangzások, melyekkel a mai napig evidenciaként azonosítjuk a világűr hangjait, a disszonáns és vibráló orgonajáték, a suhogó „lézerhangok”, a műholdak sugározta rádiójelekhez hasonló csipogás – ezek az űr témáját felhasználó filmek aláfestő zenéiben a mai napig jelen vannak. A hatvanas évek vége felé beépültek a populáris zene világába, s kedvelt motívumokká váltak, magukkal hozták a dalok szövegében is a világűr megidézését. A hetvenes évek elejére a népszerű zenekarok koncertjei sokszor komplett színelőadásként, jelmezekben, történetfüzérekre építkezve valósultak meg. Ebbe a világba érkezett David Bowie, a sikereit jórészt annak is köszönhetette, hogy azonosult a szerepekkel, amelyeket teremtett magának, és bármilyen kosztümben is jelent meg, ez őszinte volt.

A középiskolát művészeti szakirányban végezte, és amellet, hogy már kamaszként zenélni kezdett, az iskolát követően egy ideig grafikusként dolgozott. Képzőművészeti tanulmányai nyilvánvalóan hatottak a zenei munkásságára is. A barátai is a művészvilágból kerültek ki, egy rendkívül sokszínű

világból, kísérletező és az átlagtól eltérni vágyó, extravagáns világból. Ez a művészvilág sokszor görbe tükröt tartott az aktuális események elé, sokszor csak a speciális nézőpontján keresztül mutatta be azokat, sokszor viszont tudatosan próbált népszerű motívumokon keresztül sikereket elérni. Bowie képes volt arra, hogy szerepek, álarcok, álruhák mögé bújva, szimbólumok sokaságán keresztül adja át a világról alkotott véleményét dalain, koncertjeit átható teatrális külsőségekkel.

A Space Oddity borítója Vasarely op-art motívumaival

1969-ben a Space Oddity megjelenésével indult el Bowie űr-karrierje. (Magyar vonatkozás, hogy az eredeti lemezborítón Victor Vasarely, vagyis Vásárhelyi Győző op-art képzőművész egyik alkotása szolgál alapul Bowie arcképéhez.) A dal megszületését kétségkívül inspirálta Kubrick ikonikus filmalkotása, az Űrodüsszeia 2001, és per sze a dal megjelenése után néhány nappal történt holdrasszállás is hozzájárult ahhoz, hogy Bowie sikeresnek tekinthesse a dalt. Ilyen indulással könnyen érthető, hogy eleve a világra érzékeny látásmódú művész megragadja az ekkor egyébként is népszerű

úr-motívumokat, s önkifejezésének szerves részévé teszi azokat. Komplet szimbólum-rendszert épített erre a témára, amely végigkísérte egész életét. Nem esett túlzásokba, hiszen, bár a hetvenes évek első felében külsőségeiben is gyakran alkalmazott futurisztikus jelmezeket és sminket, mindezt alárendelte a dalai mondanivalójának. Azután, ahogy időződött, a külsőségek fokozatosan mély- és sokértelmű szimbólumokká lettek dalaiban, visszafogottabban, de gondolatilag erőteljesebben mutatkoztak meg.

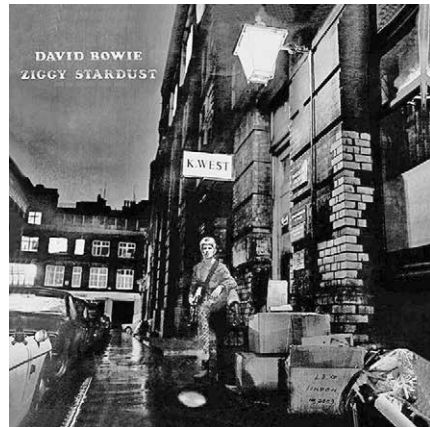

David Bowie mint Ziggy Stardust

A Space Oddity Major Tom-ja, a világűrbe kisodródó magányos űrhajós, aki maga mögött hagyja a Földet, az első volt a szimbólumai közt, de hamarosan követték továbbiak. 1971-ben lép színre a Mars, habár ekkor még csak kérdésként, amelyet egy a sűrke hétköznapiokba és unalmas tévéműsorokba belekeseredett lányban felvetődő gondolat: Van-e élet a Marson? 1972-ben megszületik Ziggy Stardust, a Földre követként érkezett idegen lény, aki rocksztrárrá vált, hogy üzenetét eljuttassa az emberiséghez. David maga változik át Ziggy-vé, extravagáns sminkkel, futurisztikus ruhában (ezeket egy japán színházi kosztüm-tervező készítette). Ziggy zenekarában a Marsi Pókok muzsikálnak. Csillagporba és csillámló külsőségekbe öltöztette Bowie a dekadens világról alkotott elképzeléseit, és a csillagokból érkezett lényektől remélte az emberiség megmentését. Maga is Csillagemberré vált.

1973-ban kiadott albumának borítóján aztán megjelenik az a villám alakú smink, amelyet halála után egy belga csillagászcsoporthoz írtak, amely halála után egy belga csillagászcsoporthoz írtak, amely halála után egy belga csillagászcsoporthoz írtak, amely halála után egy belga csillagászcsoporthoz írtak.

Zenei munkásságát filmezéssel is színesítette, így elsőként 1976-ban egy angol sci-fi, A Földre pottyant férfi főszerepével, ebben egy szárazsággal sújtott bolygóról vízért a Földre érkezett humanoidot alakított. Későbbi filmalkításai inkább a fantasy (pl. a Labirintus goblinkirálya) és a misztikum (pl. egy Twin Peaks epizódszerep) világába vezettek, de egy 2006-os filmben Nikola Tesla megszemélyesítőjeként szerepelt. Bowie zenéi számtalan filmben szerepelnek, így legutóbb a Mentőexpedíció című 2015-ös filmben a „Starman”.

A Ziggy Stardust borítója

Major Tom visszatért még a munkássága során három dalban. Először az 1980-as albumon, az „Ashes to Ashes” szövegében, majd az 1995-os album „Hallo Spaceboy” dalában – e dal klipjében néhány pillanatnyi vágóképként többször is szerepel egy anyaméhben úszó magzat – utalva a Kubrick-féle Űrodüsszeia 2001 jelenetére.

A halála előtt két nappal, 69. születésnapján megjelent Black Star albumával Bowie visszatekintett a kezdetekre. A címadó dal nagyvű és művészi videoklipjében szereplő mumi-fikálódott űrhajós talán a rég elsodródott Major Tom? A klipben háttérként többször is

„Major Tom halott, Bowie él” – így üdvözölte a The Telegraph a Black Star c. dalt a múlt év októberében

megjelenő „fekete csillag” gyakorlatilag egy teljes napfogyatkozást ábrázol a sötét korong mögül kinyúló korona szálaival. Bowie ezzel az albummal valóban búcsúzni akart, hiszen a dalírás és a felvételek elkészítése során már tudta, hogy nem sok van hátra életéből. A mumifikálódott űrhajós valóban az első albumról ismert Major Tom lehet, akinek a sorsáról albumokon és évtizedeken át nem volt biztos tudomásunk. Bowie itt pontot tett a történet végére: mindig is kívülről érezte magát, bár sikeres volt, elvágott erről a világról, amit oly sokszor cinikusan és a maga dekadenciájában mutatott be. Meg lehet menteni a világot valahogy? Tud vajon a technikai fejlődésünk segítséget adni a viselkedésünk magasabb szintre lépéséhez? Ha vár ránk a Csillagember, hogy elvezessen minket a pusztuló Földről, tudunk méltóak lenni erre? Vagy csak sodródunk az űrben, s elhaló rádióadásban köszönünk el szereteteinktől...

Chris Hadfield kanadai űrhajós 2013 májusában, alig pár nappal a Földre visszatérése előtt elkészíti a Space Oddity változatát az ISS fedélzetén. Kissé átírja a dal szövegét, idomulva az ISS-ről hazainduláshoz „zárd be a Szozuz zsilipjét” vagy „nem maradt hátra több tennivaló”. A dalt Bowie-val kötött egyezés alapján hozta Hadfield nyilvánosságra, eredetileg egy évre szóló szerződésűk volt, ám az űrhajós nagy sikerére való tekin-

Bowie 2013-ban, a Valentine's Day c. klipben

tettel ezt egy kis űrjogi huzavona után meghosszabbították. Űrjogi kérdésekben járatos jogászok szempontjából izgalmas kérdéseket vetett fel a dal, és ennek következtében derültek ki hiányosságok az 1967-es ENSZ Űrjogi Egyezmény kapcsán. A szabályozást idomítani kell majd a jövőbeni űrutazások kapcsán, és az, hogy erre rájöttek, David Bowie munkásságának is nagyban köszönhető.

Bowie űrzenéjének tiszteletére kapta a hivatalos nevét egy 2008-ban felfedezett, 2 km átmérőjű kisbolygó, a 342843 Davidbowie (2008 YN3).

A Csillagember ugyan végleg elhagyta a Földet, ám a zenéjének inspiráló hatása itt maradt, s legnépszerűbb dalai máig is azok, amik az űrkorszakkal összefüggésben születtek.

Landy-Gyebnár Mónika